

13 maart 2017

Een open brief aan Psychological Medicine over “herstel” en de PACE-trial

13 maart 2017

Dr. Robin Murray and Dr. Kenneth Kendler
Psychological Medicine
Cambridge University Press
University Printing House
Shaftesbury Road
Cambridge CB2 8BS
UK

Geachte Dr. Murray en Dr. Kendler:

In 2013 publiceerde Psychological Medicine [een artikel](#) getiteld “Herstel van chronisch vermoeidheidssyndroom na behandelingen gegeven in de PACE-trial.” [1] In de paper rapporteerden White et al. dat graduele oefentherapie (GET) en cognitieve gedragstherapie (CGT) elk tot herstel leidden bij 22% van de patiënten, in vergelijking met slechts 7% in een vergelijkingsgroep. De twee behandelingen, zo concludeerden ze, boden patiënten “de beste kans op herstel” aan.

PACE was de grootste klinische studie die ooit uitgevoerd werd voor chronisch vermoeidheidssyndroom (ook bekend als myalgische encephalomyelitis of ME/CVS), met publicatie van [de eerste resultaten](#) in The Lancet in 2011. [2] Het was een openlabel studie met subjectieve primaire uitkomstmaten, een ontwerp dat strikte waakzaamheid vereist om de mogelijkheid van bias te voorkomen. Toch leed PACE aan [grote gebreken die ernstige zorgen deden rijzen](#) over de validiteit, betrouwbaarheid en integriteit van de bevindingen. Ondanks deze gebreken hebben de herstelclaims in Psychological Medicine een grote impact gehad op de behandeling, het onderzoek en de publieke houding ten opzichte van ME/CVS.

Volgens [het protocol voor de PACE-trial](#) moesten deelnemers voldoen aan specifieke criteria voor vier verschillende maatstaven om gedefinieerd te worden als zijnde “herstel” bereikt te hebben. [4] In Psychological Medicine rekten White et al. significant elk van de vier vereiste uitkomstmaten op, waardoor “herstel” veel gemakkelijker bereikt werd. Er blijken geen toezichtcommissies van PACE de herdefiniëring van herstel goedgekeurd te hebben; althans werden er geen dergelijke goedkeuringen vermeld. White et al. publiceerden niet de resultaten die ze zouden hebben gekregen met behulp van de originele protocolbenadering, noch voegden ze gevoeligheidsanalyses toe, de standaard statistische methode om de impact van dergelijke veranderingen te beoordelen.

Patiënten, belangenbehartigers en sommige wetenschappers hebben al snel gewezen op deze en andere problemen. In oktober 2015 publiceerde Virology Blog een [onderzoek van PACE](#), door David Tuller van de Universiteit van Californië, Berkeley, die de methodologische gebreken van de studie bevestigde. [5] Sindsdien hebben meer dan 12.000 patiënten en hun aanhang een petitie ondertekend, die Psychological Medicine oproept om de twijfelachtige herstelclaims terug te trekken. Toch heeft het wetenschappelijk tijdschrift geen stappen ondernomen om de problemen aan te pakken.

Afgelopen zomer gaf de Queen Mary University of London geanonimiseerde gegevens van de PACE-studie vrij onder gerechtelijk bevel, dat voortkwam uit een verzoek van een patiënt onder de Wet op de Vrijheid van Informatie. In december gebruikte een onafhankelijke onderzoeksgroep die nieuw vrijgegeven [gegevens om de herstelresultaten te berekenen](#) volgens de originele methodologie, beschreven in het protocol. [6] Deze heranalyse documenteerde wat reeds duidelijk was: dat de herstelclaims niet voor waar aangenomen konden worden.

In de heranalyse, die in het wetenschappelijk tijdschrift Fatigue: Biomedicine, Health & Behavior verscheen, rapporteerden Wilshire et al. dat de definitie van “herstel” volgens het protocol van PACE slechts herstelpercentages van 7% of minder voor alle groepen van de studie opleverden. Meer zelfs, in tegenstelling tot de bevindingen die in Psychological Medicine gerapporteerd werden, boden de interventies van PACE geen statistisch significante voordelen. Ten slotte noteerden Wilshire et al.: “de claim dat patiënten kunnen herstellen als gevolg van CGT en GET wordt niet door de gegevens gerechtvaardigd en is uiterst misleidend voor artsen en patiënten die deze behandelingen overwegen.”

Kortom, de PACE-studie behaalde helemaal geen resultaten voor herstel volgens de protocoldefinitie die de auteurs zelf selecteerden. Naast de opgeblazen herstelresultaten in Psychological Medicine leed de studie aan een groot aantal andere problemen, waaronder de volgende:

- Paradoxaal genoeg waren de herziene drempelwaarden voor herstel voor fysiek functioneren en vermoeidheid – twee van de vier metingen voor herstel – zo ruim dat patiënten konden verslechteren tijdens de studie en toch nog als “hersteld” meegeteld worden. In feite voldeed 13% van de deelnemers reeds bij aanvang aan een of beide van deze drempelwaardes voor herstel. White et al. maakten deze opvallende feiten niet bekend in Psychological Medicine. We hebben geen weet van andere studies in de literatuur van klinische trials, waarin drempelwaardes voor herstel voor een indicator eigenlijk een slechtere gezondheidstoestand vertegenwoordigen dan de toegangsdrempelwaarden voor ernstige invaliditeit voor dezelfde indicator.
- Tijdens de trial publiceerden de auteurs [een nieuwsbrief voor deelnemers](#), met enthousiaste getuigenissen van eerdere deelnemers over hun positieve resultaten in de studie. [7] Een artikel in dezelfde nieuwsbrief rapporteerde dat een nationaal comité voor klinische richtlijnen reeds CGT en GET als doeltreffend had aanbevolen; het nieuwsbriefartikel vermeldde niet adaptieve pacingtherapie, een interventie specifiek ontwikkeld voor de PACE-trial. De getuigenissen van de deelnemers en het nieuwsbriefartikel zouden de responsen van een onbekend aantal van de tweehonderd of meer mensen die nog evaluaties ondergingen, bevooroordeeld kunnen hebben – ongeveer een derde van de totale steekproef.

- Het PACE-protocol bevatte een belofte dat de onderzoekers de potentiële deelnemers zouden informeren over “alle mogelijke belangenconflicten.” De hoofdonderzoekers van PACE hebben langdurende banden gehad met grote verzekeringsmaatschappijen, waarbij ze hen adviseerden over de manier van omgaan met arbeidsongeschiktheidsclaims in verband met ME/CVS. De toestemmingsformulieren van de studie vermeldden echter niet deze vanzelfsprekende belangenconflicten. Het is irrelevant dat verzekeringsmaatschappijen niet rechtstreeks in de studie betrokken waren en ontoereikend dat de onderzoekers deze banden in hun gepubliceerd onderzoek bekend maakten. Gezien deze ernstige weglating is de toestemming, verkregen van de 641 studiedeelnemers, van twijfelachtige geldigheid.

Dergelijke fouten zijn onaanvaardbaar in gepubliceerd onderzoek; ze kunnen niet verdedigd of weggeredeneerd worden. De PACE-onderzoekers hebben herhaaldelijk geprobeerd om deze bezwaren weg te nemen. Toch waren hun inspanningen tot nu toe – in correspondentie met het wetenschappelijk tijdschrift, nieuwsartikels, blogposts, en het meest recent in [hun antwoord](#) op Wilshire et al. in Fatigue [8] – onvolledig en niet overtuigend.

De PACE-studie verergerde deze fouten nog door een casedefinitie voor de ziekte te gebruiken die slechts één symptoom vereiste – zes maanden invaliderende, onverklaarde vermoeidheid. Een [rapport uit 2015](#) van de Amerikaanse National Institutes of Health deed de aanbeveling om de benadering via dit ene symptoom om patiënten te identificeren, op te geven. [9] Het rapport van de NIH concludeerde dat deze brede casedefinitie heterogene steekproeven van mensen genereerde met een verscheidenheid aan vermoeiende ziekten, en dat het gebruik ervan om ME/CVS te bestuderen “voortgang zou kunnen belemmeren en schade veroorzaken.”

PACE voegde subgroepanalyses toe van twee alternatieve en meer specifieke casedefinities, maar deze casedefinities waren gewijzigd op een manier dat de resultaten zou kunnen hebben beïnvloed. Bovendien zou een onbekend aantal potentiële deelnemers aan deze alternatieve criteria kunnen voldoen, maar uitgesloten zijn van de studie bij de initiële screening.

Om patiënten voor ondoeltreffende en mogelijk schadelijke behandelingen te beschermen, kunnen de herstelclaims van White et al. niet in de literatuur staan. Daarom vragen we Psychological Medicine om de paper met onmiddellijke ingang terug te trekken. Patiënten en artsen verdienen en verwachten accurate en onbevooroordeelde informatie, waarop ze hun beslissingen over behandelingen kunnen baseren. Wij verzoeken u om dringend actie te nemen zonder verdere vertraging.

Met vriendelijke groeten,

Dharam V. Ablashi, DVM, MS, Dip Bact
Scientific Director
HHV-6 Foundation
Former Senior Investigator
National Cancer Institute
National Institutes of Health
Bethesda, Maryland, USA

James N. Baraniuk, MD
Professor, Department of Medicine
Georgetown University
Washington, D.C., USA

Lisa F. Barcellos, MPH, PhD
Professor of Epidemiology
School of Public Health
California Institute for Quantitative Biosciences
University of California, Berkeley
Berkeley, California, USA

Lucinda Bateman, MD
Medical Director
Bateman Horne Center
Salt Lake City, Utah, USA

Alison C. Bsted, MD, FRCPC
Clinical Associate Professor
Faculty of Medicine
University of British Columbia
Vancouver, British Columbia, Canada

Molly Brown, PhD
Assistant Professor
Department of Psychology
DePaul University
Chicago, Illinois, USA

John Chia, MD
Clinician and Researcher
EVMED Research
Lomita, California, USA

Todd E. Davenport, PT, DPT, MPH, OCS
Associate Professor
Department of Physical Therapy
University of the Pacific
Stockton, California, USA

Ronald W. Davis, PhD
Professor of Biochemistry and Genetics
Stanford University
Stanford, California, USA

Simon Duffy, PhD, FRSA
Director
Centre for Welfare Reform
Sheffield, UK

Jonathan C.W. Edwards, MD
Emeritus Professor of Medicine

University College London
London, UK

Derek Enlander, MD
New York, New York, USA

Meredyth Evans, PhD
Clinical Psychologist and Researcher
Chicago, Illinois, USA

Kenneth J. Friedman, PhD
Associate Professor of Physiology and Pharmacology (retired)
New Jersey Medical School
University of Medicine and Dentistry of New Jersey
Newark, New Jersey, USA

Robert F. Garry, PhD
Professor of Microbiology and Immunology
Tulane University School of Medicine
New Orleans, Louisiana, USA

Keith Geraghty, PhD
Honorary Research Fellow
Division of Population Health, Health Services Research & Primary Care
School of Health Sciences
University of Manchester
Manchester, UK

Ian Gibson, PhD
Former Member of Parliament for Norwich North
Former Dean, School of Biological Sciences
University of East Anglia
Honorary Senior Lecturer and Associate Tutor
Norwich Medical School
University of East Anglia
Norwich, UK

Rebecca Goldin, PhD
Professor of Mathematics
George Mason University
Fairfax, Virginia, USA

Ellen Goudsmit, PhD, FBPsS
Health Psychologist (retired)
Former Visiting Research Fellow
University of East London
London, UK

Maureen Hanson, PhD
Liberty Hyde Bailey Professor
Department of Molecular Biology and Genetics

Cornell University
Ithaca, New York, USA

Malcolm Hooper, PhD
Emeritus Professor of Medicinal Chemistry
University of Sunderland
Sunderland, UK

Leonard A. Jason, PhD
Professor of Psychology
DePaul University
Chicago, Illinois, USA

Michael W. Kahn, MD
Assistant Professor of Psychiatry
Harvard Medical School
Boston, Massachusetts, USA

Jon D. Kaiser, MD
Clinical Faculty
Department of Medicine
University of California, San Francisco
San Francisco, California, USA

David L. Kaufman, MD
Medical Director
Open Medicine Institute
Mountain View, California, USA

Betsy Keller, PhD
Department of Exercise and Sports Sciences
Ithaca College
Ithaca, New York, USA

Nancy Klimas, MD
Director, Institute for Neuro-Immune Medicine
Nova Southeastern University
Director, Miami VA Medical Center GWI and CFS/ME Program
Miami, Florida, USA

Andreas M. Kogelnik, MD, PhD
Director and Chief Executive Officer
Open Medicine Institute
Mountain View, California, USA

Eliana M. Lacerda, MD, MSc, PhD
Clinical Assistant Professor
Disability & Eye Health Group/Clinical Research Department
Faculty of Infectious and Tropical Diseases
London School of Hygiene & Tropical Medicine
London, UK

Charles W. Lapp, MD
Medical Director
Hunter-Hopkins Center
Charlotte, North Carolina, USA
Assistant Consulting Professor
Department of Community and Family Medicine
Duke University School of Medicine
Durham, North Carolina, USA

Bruce Levin, PhD
Professor of Biostatistics
Columbia University
New York, New York, USA

Alan R. Light, PhD
Professor of Anesthesiology
Professor of Neurobiology and Anatomy
University of Utah
Salt Lake City, Utah, USA

Vincent C. Lombardi, PhD
Director of Research
Nevada Center for Biomedical Research
Reno, Nevada, USA

Alex Lubet, PhD
Professor of Music
Head, Interdisciplinary Graduate Group in Disability Studies
Affiliate Faculty, Center for Bioethics
Affiliate Faculty, Center for Cognitive Sciences
University of Minnesota
Minneapolis, Minnesota, USA

Steven Lubet
Williams Memorial Professor of Law
Northwestern University Pritzker School of Law
Chicago, Illinois, USA

Sonya Marshall-Gradisnik, PhD
Professor of Immunology
Co-Director, National Centre for Neuroimmunology and Emerging Diseases
Griffith University
Queensland, Australia

Patrick E. McKnight, PhD
Professor of Psychology
George Mason University
Fairfax, Virginia, USA

Jose G. Montoya, MD, FACP, FIDSA
Professor of Medicine

Division of Infectious Diseases and Geographic Medicine
Stanford University School of Medicine
Stanford, California, USA

Zaher Nahle, PhD, MPA
Vice President for Research and Scientific Programs
Solve ME/CFS Initiative
Los Angeles, California, USA

Henrik Nielsen, MD
Specialist in Internal Medicine and Rheumatology
Copenhagen, Denmark

James M. Oleske, MD, MPH
François-Xavier Bagnoud Professor of Pediatrics
Senator of RBHS Research Centers, Bureaus, and Institutes
Director, Division of Pediatrics Allergy, Immunology & Infectious Diseases
Department of Pediatrics
Rutgers New Jersey Medical School
Newark, New Jersey, USA

Elisa Oltra, PhD
Professor of Molecular and Cellular Biology
Catholic University of Valencia School of Medicine
Valencia, Spain

Richard Podell, MD, MPH
Clinical Professor
Department of Family Medicine
Rutgers Robert Wood Johnson Medical School
New Brunswick, New Jersey, USA

Nicole Porter, PhD
Psychologist in Private Practice
Rolling Ground, Wisconsin, USA

Vincent R. Racaniello, PhD
Professor of Microbiology and Immunology
Columbia University
New York, New York, USA

Arthur L. Reingold, MD
Professor of Epidemiology
University of California, Berkeley
Berkeley, California, USA

Anders Rosén, MD
Professor of Inflammation and Tumor Biology
Department of Clinical and Experimental Medicine
Division of Cell Biology
Linköping University
Linköping, Sweden

Peter C. Rowe, MD
Professor of Pediatrics
Johns Hopkins University School of Medicine
Baltimore, Maryland, USA

William Satariano, PhD
Professor of Epidemiology and Community Health
University of California, Berkeley
Berkeley, California, USA

Ola Didrik Saugstad, MD, PhD, FRCPE
Professor of Pediatrics
University of Oslo
Director and Department Head
Department of Pediatric Research
University of Oslo and Oslo University Hospital
Oslo, Norway

Charles Shepherd, MB, BS
Honorary Medical Adviser to the ME Association
Buckingham, UK

Christopher R. Snell, PhD
Scientific Director
WorkWell Foundation
Ripon, California, USA

Donald R. Staines, MBBS, MPH, FAFPHM, FAFOEM
Clinical Professor
Menzies Health Institute Queensland
Co-Director, National Centre for Neuroimmunology and Emerging Diseases
Griffith University
Queensland, Australia

Philip B. Stark, PhD
Professor of Statistics
University of California, Berkeley
Berkeley, California, USA

Eleanor Stein, MD, FRCP(C)
Psychiatrist in Private Practice
Assistant Clinical Professor
University of Calgary
Calgary, Alberta, Canada

Staci Stevens, MA
Founder, Exercise Physiologist
Workwell Foundation
Ripon, California, USA

Julian Stewart, MD, PhD
Professor of Pediatrics, Physiology and Medicine

Associate Chairman for Patient Oriented Research
Director, Center for Hypotension
New York Medical College
Hawthorne, NY, USA

Leonie Sugarman, PhD
Emeritus Associate Professor of Applied Psychology
University of Cumbria
Carlisle, UK

John Swartzberg, MD
Clinical Professor Emeritus
School of Public Health
University of California, Berkeley
Berkeley, California, USA

Ronald G. Tompkins, MD, ScD
Summer M Redstone Professor of Surgery
Harvard Medical School
Boston, Massachusetts, USA

David Tuller, DrPH
Lecturer in Public Health and Journalism
University of California, Berkeley
Berkeley, California, USA

Rosemary A. Underhill, MB, BS, MRCOG, FRCSE
Physician and Independent Researcher
Palm Coast, Florida, USA

Rosamund Vallings, MNZM, MB, BS
General Practitioner
Auckland, New Zealand

Michael VanElzakker, PhD
Research Fellow, Psychiatric Neuroscience Division
Harvard Medical School & Massachusetts General Hospital
Instructor, Tufts University Psychology
Boston, Massachusetts, USA

Mark VanNess, PhD
Professor of Health, Exercise & Sports Sciences
University of the Pacific
Stockton, California, USA
Workwell Foundation
Ripon, California, USA

Mark Vink, MD
Family Physician
Soerabaja Research Center
Amsterdam, Netherlands

Frans Visser, MD
Cardiologist
Stichting Cardiozorg
Hoofddorp, Netherlands

Tony Ward, MA (Hons), PhD, DipClinPsyc
Registered Clinical Psychologist
Professor of Clinical Psychology
School of Psychology
Victoria University of Wellington
Wellington, New Zealand
Adjunct Professor, School of Psychology
University of Birmingham
Birmingham, UK
Adjunct Professor, School of Psychology
University of Kent
Canterbury, UK

William Weir, FRCP
Infectious Disease Consultant
London, UK

John Whiting, MD
Specialist Physician
Private Practice
Brisbane, Australia

Carolyn Wilshire, PhD
Senior Lecturer
School of Psychology
Victoria University of Wellington
Wellington, New Zealand

Michael Zeineh, MD, PhD
Assistant Professor
Department of Radiology
Stanford University
Stanford, California, USA

Marcie Zinn, PhD
Research Consultant in Experimental Electrical Neuroimaging and Statistics
Center for Community Research
DePaul University
Chicago, Illinois, USA
Executive Director
Society for Neuroscience and Psychology in the Performing Arts
Dublin, California, USA

Mark Zinn, MM
Research Consultant in Experimental Electrophysiology
Center for Community Research

DePaul University
Chicago, Illinois, USA

ME/CVS Patiëntorganisaties

25% ME Group
UK

Emerge Australia
Australia

Belgium ME/CFS Association
Belgium

ME Foreningen
Denmark

Suomen CFS-Yhdistys
Finland

Fatigatio e.V.
Germany

Het Alternatief
Netherlands

Icelandic ME Association
Iceland

Irish ME Trust
Ireland

Associazione Malati di CFS
Italy

Norges ME-forening
Norway

Liga SFC
Spain

Riksföreningen för ME-patienter
Sweden

Verein ME/CFS Schweiz
Switzerland

Invest in ME Research
UK

Hope 4 ME & Fibro Northern Ireland
UK

Irish ME/CFS Association
Ireland

Massachusetts CFIDS/ME & FM Association
USA

ME Association
UK

ME/cvs Vereniging
Netherlands

National ME/FM Action Network
Canada

New Jersey ME/CFS Association
USA

Pandora Org
USA

Phoenix Rising
International membership representing many countries

Solve ME/CFS Initiative
USA

Tymes Trust (The Young ME Sufferers Trust)
UK

Wisconsin ME and CFS Association
USA

[1] White PD, Goldsmith K, Johnson AL, et al. 2013. Recovery from chronic fatigue syndrome after treatments given in the PACE trial. *Psychological Medicine* 43(10): 2227-2235.

[2] White PD, Goldsmith KA, Johnson AL, et al. 2011. Comparison of adaptive pacing therapy, cognitive behaviour therapy, graded exercise therapy, and specialist medical care for chronic fatigue syndrome (PACE): a randomised trial. *The Lancet* 377: 823–836

[3] Racaniello V. 2016. An open letter to The Lancet, again. *Virology Blog*, 10 Feb. Available at: <http://www.virology.ws/2016/02/10/open-letter-lancet-again/> (accessed on 2/24/17).

[4] White PD, Sharpe MC, Chalder T, et al. 2007. Protocol for the PACE trial: a randomised controlled trial of adaptive pacing, cognitive behaviour therapy, and graded exercise, as supplements to standardised specialist medical care versus standardised specialist medical care alone for patients with the chronic fatigue syndrome/myalgic encephalomyelitis or encephalopathy. *BMC Neurology* 7: 6.

[5] Tuller D. 2015. Trial by error: the troubling case of the PACE chronic fatigue syndrome trial. *Virology Blog*, 21-23 Oct. Available at: <http://www.virology.ws/2015/10/21/trial-by-error-i/> (accessed on 2/24/17)

[6] Wilshire C, Kindlon T, Matthees A, McGrath S. 2016. Can patients with chronic fatigue syndrome really recover after graded exercise or cognitive behavioural therapy? A critical commentary and preliminary re-analysis of the PACE trial. *Fatigue: Biomedicine, Health &*

Behavior; published online 14 Dec. Available at: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21641846.2017.1259724> (accessed on 2/24/17)

[7] PACE Participants Newsletter. December 2008. Issue 3. Available at: <http://www.wolfson.qmul.ac.uk/images/pdfs/participantsnewsletter3.pdf> (accessed on 2/24/17).

[8] Sharpe M, Chalder T, Johnson AL, et al. 2017. Do more people recover from chronic fatigue syndrome with cognitive behaviour therapy or graded exercise therapy than with other treatments? *Fatigue: Biomedicine, Health & Behavior*; published online 15 Feb. Available at: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21641846.2017.1288629> (accessed on 2/24/17).

[9] Green CR, Cowan P, Elk R. 2015. National Institutes of Health Pathways to Prevention Workshop: Advancing the research on myalgic encephalomyelitis/chronic fatigue syndrome. *Annals of Internal Medicine* 162: 860-865.

Bron: <http://www.virology.ws/2017/03/13/an-open-letter-to-psychological-medicine-about-recovery-and-the-pace-trial/>

Vertaling ME-gids